

สิทธิชุมชนชน

สิทธิชุมชน

- เรื่อง** **สิทธิชุมชน**
- ปีที่พิมพ์** กันยายน ๒๕๖๓
- จำนวนหน้า** ๔๘ หน้า
- จัดทำโดย** กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๑๑๑ ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี
เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๒๔๒ ๕๙๐๐ ต่อ ๕๔๘๑
- ข้อมูล** จุฬีวรรณ เต็มผล
- พิมพ์ข้อมูล** จริยาพร ดีกล้า
- ศิลปกรรม** มานะ เรื่องสอน
- พิมพ์ที่** สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คำนำ

จุลสาร เรื่อง “สิทธิชุมชน” จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ เรื่องสิทธิชุมชนตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรอง โดยนำเสนอเนื้อหา เริ่มตั้งแต่ความหมายของสิทธิชุมชนและลักษณะสำคัญของสิทธิชุมชน การรับรองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สิทธิชุมชน ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ประโยชน์ของสิทธิชุมชน พร้อมตัวอย่าง การมีบทบาทของสิทธิชุมชนในประเทศไทย สิทธิชุมชนมีความสำคัญ กับชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากร อนุรักษ์ บำรุงรักษา การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดความยั่งยืน เป็นสิทธิโดยชอบธรรมของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและ ชุมชนในการคุ้มครองรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนหรือ ชุมชนเกิดจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ และร่วมมือ กันรักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน รวมทั้งอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ สิทธิชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญ ที่จะพัฒนาท้องถิ่นอันเป็นพื้นฐานสำคัญนำไปสู่การพัฒนาประเทศ ในด้านต่าง ๆ ต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จุลสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในการช่วยเสริมสร้าง ความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิชุมชนมากขึ้น

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สารบัญ

สิทธิชุมชน	๗
บทนำ	๗
ความหมายของสิทธิชุมชน	๑๐
ลักษณะสำคัญของสิทธิชุมชน	๑๑
การรับรองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	๑๒
สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐	๑๘
ประโยชน์ของสิทธิชุมชน	๒๗
ตัวอย่างการมีบทบาทของสิทธิชุมชนในประเทศไทย	๓๔
บทสรุป	๔๕
บรรณานุกรม	๔๗

สิทธิชุมชน

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้กำหนดให้รัฐมีอำนาจจัดการทรัพยากร เพื่อตอบสนองความต้องการและการจัดสรรเพื่อทุกกลุ่มคน โดยอาศัยกลไกของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และบริหารจัดการผ่านทางหน่วยงานของรัฐในรูปแบบของกระทรวง ทบวง กรม การใช้อำนาจบริหารจัดการทรัพยากรดังกล่าวของรัฐพบว่า รัฐจัดการไม่ดีเท่าที่ควร มีการผูกขาดจากรัฐ และบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติยังไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เนื่องจากชุมชนเหล่านั้นมีความผูกพันและใกล้ชิดกับทรัพยากร เป็นทั้งผู้อาศัยและใช้ประโยชน์ รวมทั้งอนุรักษ์และบำรุงรักษา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมในท้องถิ่นดูแล รักษา อนุรักษ์ ค้ำครอง และจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติได้ดีกว่าภาครัฐ ซึ่งหากย้อนกลับไปในอดีต การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย เป็นการจัดการของคนที่อยู่ในชุมชน หรือในท้องถิ่นนั้น ๆ ชุมชนในท้องถิ่น มีระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งป่าไม้ ที่ดิน น้ำ เช่น การจัดทำป่าชุมชน ระบบเหมืองฝาย ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากร ตามบริบทของแต่ละท้องถิ่นนั้น การจัดการดังกล่าวถือเป็นการใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร เป็นการใช้ “สิทธิของชุมชน” ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของชุมชนที่มีต่อทรัพยากร ชุมชนอื่นจะเข้ามาก้าวล่วงมิได้ และเพื่อให้สิทธิของชุมชนซึ่งเป็นสิทธิ ที่มีอยู่เดิมในการดูแล รักษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเป็นรูปธรรม จึงได้รับรองสิทธิของชุมชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรกโดยบัญญัติให้ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งหมายถึง การรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลมาอยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกัน มีประเพณี

วัฒนธรรม และวิถีการดำรงชีวิตอย่างเดียวกันเป็นระยะเวลาานาน กลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ต่อมา สหประชาชาติได้รับความสนใจจากนักวิชาการ ตัวแทนจากภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียในเรื่องสิทธิชุมชน ได้แสดงความคิดเห็นให้ขยายการรับรองคุ้มครองที่มีลักษณะครอบคลุมมากขึ้น จนกระทั่งรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติรับรองเรื่องสิทธิชุมชนที่มีลักษณะครอบคลุมมากกว่ารัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติรับรองเฉพาะสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเท่านั้น

ความหมายของสิทธิชุมชน

“สิทธิชุมชน” มีพื้นฐานจากการรวมตัวกันของมนุษย์หลายคน กลายเป็นชุมชน ซึ่งการที่จะเข้าใจถึงสิทธิชุมชนที่แท้จริงได้ย่อมต้องทำความเข้าใจความเป็นชุมชนก่อน คำว่า “ชุมชน” คือกลุ่มคนที่รวมตัวกัน มีเป้าหมายร่วมกัน ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ร่วมกันโดยชอบด้วยกฎหมาย และมีการติดต่อสื่อสารกันเป็นปกติและต่อเนื่อง และคำว่า “ชุมชน” ไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่แค่ชุมชนชนบท แต่ยังรวมถึงชุมชนเมือง ชุมชนที่รวมเป็นเครือข่ายท้องถิ่น ชุมชนที่มีหลายชาติพันธุ์ ฯลฯ ส่วนคำว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม ดังนั้น สิทธิชุมชน จึงหมายถึง อำนาจอันชอบธรรมตามประเพณีและกฎเกณฑ์ที่ยึดถือร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยกลุ่มบุคคลนี้เป็นกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ มีที่อยู่ มีขอบเขตร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีการจัดสรรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน สิทธิชุมชนนี้ ย่อมจะเป็นสิทธิจากความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน

จากความหมายดังกล่าวจึงสามารถสรุปความหมายของ สิทธิชุมชนได้ว่า “สิทธิชุมชน หรือ “Community Rights” หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีขอบเขตเป็นชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชน หรือหลายกลุ่มชาติพันธุ์ โดยไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มคนในชนบทเท่านั้นแต่จะรวมถึง กลุ่มคนในเมืองด้วย กลุ่มคนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ทางสังคม มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีการจัดสรรการใช้ทรัพยากรและมีผลประโยชน์ ร่วมกัน และการจัดสรรรวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น กลุ่มคนนั้นมีอำนาจอันชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมาย ประเพณี หรือข้อตกลงที่บุคคลในสังคมยึดถือร่วมกัน

ลักษณะสำคัญของสิทธิชุมชน

สิทธิชุมชนมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ

(๑) สิทธิชุมชน เป็นสิทธิเชิงซ้อน เพราะภายใต้ข้อตกลง ร่วมกันยังมีสิทธิอีกหลายประเภทที่สัมพันธ์กัน เช่น สิทธิการครอบครอง ใช้และจัดการ โดยแต่ละสิทธิไม่ได้แยกออกจากกัน เพราะมีกิจการร่วมกัน ของชุมชน และสิทธิชุมชนอาจมิใช่สิทธิเด็ดขาด (Absolute Right) สิทธิเด็ดขาดเป็นสิทธิที่ผู้เป็นเจ้าของสิทธิสามารถใช้สิทธินั้นยันกับ บุคคลทั่วไปได้ทุกคน เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย กรรมสิทธิ์ เป็นต้น

(๒) สิทธิชุมชนเน้นการมีส่วนร่วม คือ ต้องการให้คนหรือ หน่วยงานภายนอกมาร่วมสนับสนุนถ่วงดุลตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึง ระดับประเทศ แต่จะไม่เปิดโอกาสให้เข้ามาละเมิดสิทธิในการมีชีวิตรอด สิทธิเรื่องปากท้อง หรือสิทธิในการดำรงความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะ

สิทธิชุมชนจะให้ความสำคัญกับผู้ที่ใช้ทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดของชุมชนก่อน โดยสิทธิชุมชนที่ปรากฏมักมุ่งเน้นไปใน ๒ ด้าน คือ สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และอีกด้านหนึ่งคือ สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การรับรองสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ประเทศไทยเริ่มต้นการรับรองสิทธิชุมชนในระดับรัฐธรรมนูญครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เจตนารมณ์การรับรองสิทธิชุมชนดังกล่าวคือความต้องการปฏิรูปการเมืองของประเทศ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองและส่งเสริมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ยอมรับการมีอยู่ของสิทธิชุมชน โดยรับรองสิทธิชุมชน ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม คุ้มครองในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนั้น ๆ และให้ความสำคัญกับประเพณี วัฒนธรรมหรือความเชื่อของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งเป็นการปรับ

ความคิดในระบบกฎหมายที่ยอมรับเฉพาะสิทธิของรัฐและสิทธิของเอกชนมาเป็นการยอมรับสิทธิของชุมชนเหนือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้บัญญัติเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน ไว้ในมาตรา ๔๖ “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๖๙ “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พักภัย ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็ได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงสิทธิชุมชนเช่นเดียวกัน แต่ได้ขยายการคุ้มครองสิทธิชุมชนให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๖๖ “บุคคลที่รวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน” มาตรา ๖๗ “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครองตาม

ความเหมาะสม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพจะกระทำมิได้เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและ

ผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้แจ้งการอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนด้วยเช่นกัน โดยได้นำสาระสำคัญของบทบัญญัติแห่งมาตรา ๔๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และมาตรา ๖๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาบัญญัติรวมกับสิทธิอื่น ๆ ให้เกิดความกว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยความในมาตรานี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลและสิทธิของชุมชนในการอนุรักษ์ และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งกำหนดให้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ

ความหลากหลายทางชีวภาพตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ซึ่งบทบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรม ต้องพิจารณาประกอบกัน ๔ มาตรา คือมาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ (๘) มาตรา ๕๗ และมาตรา ๕๘ ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับสิทธิหรือหน้าที่ของชุมชนในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

สิทธิชุมชนได้รับการบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญเสมอ นับตั้งแต่มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก เพื่อรับรองการมีอยู่ของสิทธิชุมชนตามกฎหมาย ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคมไทยที่เกิดความตื่นตัวขึ้นอย่างมากในการที่ชุมชนได้รวมตัวกันเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของท้องถิ่นและร่วมกันแสดงบทบาทในการอนุรักษ์และจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ปรากฏเป็นข่าวในหลายกรณีหลายโครงการที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนชาวไทยได้รับรู้และตระหนักในเรื่องของสิทธิชุมชน และการบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ย่อมเปิดโอกาสให้ชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์มีส่วนร่วมในการจัดการ คุ้มครอง ส่งเสริม และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้บุคคลและชุมชนสามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยปกติและชุมชนยังมีสิทธิที่จะให้หน่วยงานของรัฐทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ปฏิบัติหน้าที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชน หลักการนี้มีอยู่เดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่ได้นำมาขยายสิทธิของชุมชนเพิ่มอีก และมีการบัญญัติให้หน่วยงานรัฐมี “หน้าที่” ที่เกี่ยวเนื่องกับสิทธิชุมชนอีกด้วย จึงทำให้เกิดหน้าที่กับรัฐด้วยที่จะต้องดำเนินการนอกเหนือจากเป็นสิทธิของชุมชน โดยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน มีบัญญัติไว้ในมาตราต่าง ๆ ดังนี้

“มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(๒) จัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๓) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชนหรือคว้งการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๔) รัฐจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

สิทธิของบุคคลและชุมชนตาม (๑) ถึง (๔) หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวได้ด้วย”

ความในมาตรานี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลและสิทธิของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งกำหนดให้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งยังบัญญัติให้บุคคลและชุมชนร่วมกับองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการตามอนุ (๑) (๒) (๓) (๔) ด้วย นอกจากนี้ยังกำหนดให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดระบบสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพื่อให้ชุมชนจัดระบบสวัสดิการได้เอง

“มาตรา ๕๗ รัฐต้อง

(๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น และของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

(๒) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ”

บทบัญญัติในมาตรานี้กำหนดให้รัฐต้องดูแล อนุรักษ์ พื้นฟู คุ้มครอง ศิลปะ วัฒนธรรม อันติงามของท้องถิ่น และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย การบัญญัติดังกล่าวเป็นการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ และขณะเดียวกันก็ได้รับรองสิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงาม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ความว่า “จารีตประเพณีอันดีงาม” คือ ความดีงามที่วิญญูชนยอมรับนับถือ ทั้งนี้ “ความดีงาม” ความหมายอาจเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม นอกจากนั้นยังกำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงามเพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐและชุมชนได้มีสถานที่ในการร่วมกัน พัฒนาและรักษาไว้ให้ยั่งยืนต่อไป

สำหรับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพได้กำหนดหลักการที่สำคัญ ๓ ประการ คือ หลักการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน หลักการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน และหลักการกระจายอำนาจ โดยในส่วนของรายละเอียดของ การมีส่วนร่วมดำเนินการและการได้รับประโยชน์จากการดำเนินการ ในเรื่องต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๘ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญ อื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้อง ดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น ของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมา ประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล จากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาต

ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวัง ให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลาย ทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อน หรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม และโดยไม่ชักช้า

บทบัญญัติในมาตรานี้บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่า การดำเนินการของรัฐหรือการอนุญาตให้ดำเนินการใดที่ส่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต วิธีชีวิตของประชาชนหรือชุมชนอย่างรุนแรง รัฐต้องศึกษา ประเมินผล

กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ทั้งนี้ ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องผลกระทบสิ่งแวดล้อมก่อน โดยต้องคำนึงให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และต้องเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมโดยไม่ชักช้า ซึ่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิการมีส่วนร่วมในการรับรู้และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อบุคคล

และส่วนรวม และสิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังเพิ่มหลักการใหม่ในเรื่องการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ ผู้ใดดำเนินการนั้น กำหนดให้สิทธิแก่บุคคลและชุมชนได้รับทราบข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรือ อนุญาต และนอกจากนี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการระมัดระวัง การเกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความ หลากหลายทางชีวภาพ และหากเกิดผลกระทบจะต้องเป็นกรณีน้อยที่สุด

และต้องดำเนินการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายอย่างเป็นธรรม และโดยไม่ชักช้า ตามที่บัญญัติในวรรคสามของมาตรานี้ รวมทั้งยัง บัญญัติหน้าที่ของรัฐตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ที่ได้กำหนด ให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชนก่อนดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและต้องดำเนินการ ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของ ผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตโครงการหรือ กิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชน หรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง

นอกจากนี้ยังกำหนดหลักการใหม่เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคล และชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงาน ของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาต เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่

ประชาชนและชุมชนสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ และเพิ่มหลักการใหม่เพื่อให้รัฐต้องพยายามป้องกันไม่ให้ผลกระทบเกิดขึ้นก่อนเป็นลำดับแรก แต่หากเกิดความเสียหาย รัฐต้องเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม และโดยไม่ชักช้า

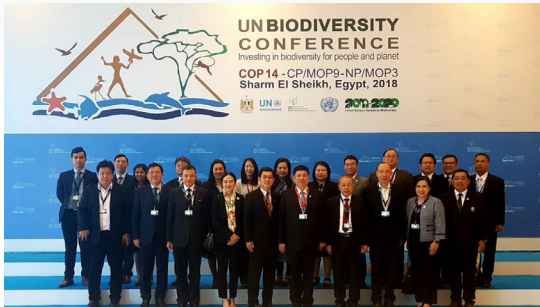
มาตรา ๕๑ การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้นเป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรานี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่ารัฐจะทำหน้าที่ของรัฐที่บัญญัติไว้โดยประชาชนและชุมชนไม่ต้องร้องขอหากรัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ ประชาชนและชุมชนสามารถใช้สิทธิที่จะติดตามเร่งรัดหรือฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

นอกจากบัญญัติรับรองให้สิทธิบุคคลและชุมชนมีสิทธิในการจัดการ และมีส่วนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม พร้อมทั้งบัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องสิทธิชุมชน รวมทั้งสิทธิของประชาชนและชุมชนในการติดตามเร่งรัด ฟ้องร้องหน่วยงานรัฐหากไม่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด ยังบัญญัติให้บุคคลมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๕๐ (๘) เพื่อรองรับหลักสากลที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีองค์การระหว่างประเทศในเรื่อง

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการเปิดช่องให้แก่ประชาชนหรือชุมชน ในการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และเป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่คนในชาติว่าควรร่วมมือกันในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ ยังได้เพิ่มหน้าที่โดยกำหนดหลักการให้ประชาชนมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองมรดกทาง

วัฒนธรรมด้วย เพื่อให้เกิดความครอบคลุมยิ่งขึ้น อันจะทำให้เกิดการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมไทย เช่น ภาพวาดโบราณ วัด เจดีย์โบราณ หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

ประโยชน์ของสิทธิชุมชน

๑. ทำให้เกิดการปกป้องสิทธิเสรีภาพของตน

สิทธิเสรีภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การให้สิทธิเสรีภาพของบุคคลและชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังให้สิทธิในการปกป้องคุ้มครอง บำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามในท้องถิ่น ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นการให้หลักประกันกับบุคคลและชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบจากหน่วยงานรัฐ หรือบุคคลภายนอกที่แสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและเกิดผลกระทบต่อบุคคลหรือชุมชน หรือวิถีชีวิตของชุมชน หรือชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกรณีข้อพิพาทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมย่อมสามารถยกขึ้นอ้างอิงรัฐและบุคคลหรือองค์กรใด ๆ ที่รุกรานต่อสิทธิเสรีภาพของชุมชนได้เสมอ หากถูกเบียดบังจากอำนาจอันมิชอบธรรมทั้งจากรัฐและจากบุคคลอื่น

๒. ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะของสิทธิชุมชนนั้น มิใช่สิทธิเด็ดขาด (Absolute rights) เหมือนอย่างสิทธิของปัจเจกบุคคล หากแต่สิทธิชุมชนเป็นการประกอบกันของสิทธิย่อย ๆ หลายประการ เช่น สิทธิการมีส่วนร่วม คือ ต้องการให้คนหรือหน่วยงานภายนอกมาร่วมสนับสนุน ถ่วงดุล ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ การมีส่วนร่วมนับเป็นหลักการสำคัญและจำเป็นของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดย “การมีส่วนร่วม” คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินการของหน่วยงานรัฐที่อาจเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติฯ ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ดูแลทรัพยากรฯ ของชุมชนมากขึ้น และยังสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี สภาพพื้นที่

มากกว่าการที่จะให้รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ตัดสินใจลงมา ทั้งยังเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างรัฐหรือหน่วยงานของรัฐกับ ประชาชนหรือชุมชนอีกด้วย

๓. ทำให้เกิดการพัฒนาลิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ มีเป้าหมายสำคัญจะต้องเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) แม้ว่าการสร้างความเติบโตทาง เศรษฐกิจจะเป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาลทุกรัฐบาล รัฐบาลต้องลด ความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดีขึ้น แต่ขณะเดียวกัน จะต้องคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อม และความสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติ เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจต้องมีการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีโอกาสสร้างผลเสียและมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การบัญญัติรับรองให้ประชาชนและชุมชนมีสิทธิจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะทำให้ประชาชนและชุมชนเกิด ความตระหนักและเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติฯ ที่ตนมี ขณะเดียวกันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรฯ ที่ชุมชนเห็นความสำคัญนั้น จะเป็นไปอย่างระมัดระวังไม่ฟุ่มเฟือย และใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๔. ภาระของรัฐในการสอดส่องดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การจัดระเบียบเกี่ยวกับการครอบครองและการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติโดยกลไกของกฎหมายอาจยังไม่เพียงพอ และไม่ทั่วถึง ทั้งกลไกเท่าที่รัฐมียังไม่อาจปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากการรุกรานทำลายได้อย่างทันที่ สหประชาชาติ จึงมีส่วนสำคัญในการช่วยรัฐสอดส่องดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการให้องค์ความรู้เรื่องสิทธิชุมชน พร้อมกับการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ประชาชนเกิดความหวงแหนและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติฯ ส่งเสริมการมีบทบาทในการอนุรักษ์และจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยภาคประชาชนและภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นสมาคม มูลนิธิ กลุ่มเอ็นจีโอ หรือชุมชน หากได้รับการกำหนดขอบเขตถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์และจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนแล้ว ย่อมเป็นการลดภาระของรัฐในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากทีเดียว

๕. ส่งเสริมให้รัฐสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศ

ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายฉบับ ยกตัวอย่าง เช่น สนธิสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD) สนธิสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีเจตนารมณ์ให้รัฐบาลทุกประเทศพัฒนาประเทศโดยไม่ละเลยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (๒) เพื่อใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน (๓) เพื่อแบ่งปันผล

ประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากร พันธุ์กรรม อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม และรัฐที่เข้าทำสนธิสัญญาต้องผูกพันและปฏิบัติตามข้อตกลง หากรัฐซึ่งเข้าเป็นภาคีสมาชิกมิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติตามสนธิสัญญาไม่ได้ หรือปฏิบัติได้ไม่เป็นที่พอใจกับประเทศสมาชิกด้วยกันย่อมถูกประณาม หรืออาจถูกต่อต้านคว่ำบาตรโดยประเทศสมาชิกอื่น ๆ อันอาจเป็น

ผลเสียต่อเศรษฐกิจหรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขึ้นมา ดังนั้น การรับรองสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญเป็นการให้หลักประกันในการใช้สิทธิของบุคคลหรือชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหากประชาชนหรือชุมชนมีความตื่นตัวและตระหนักถึงสิทธิของตน มีความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ก็เท่ากับว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐได้ปฏิบัติตามความผูกพันตามสนธิสัญญาดังกล่าว

๖. จำกัดอำนาจรัฐในการบริหารประเทศไม่ให้กระทบสิทธิของประชาชนหรือชุมชน

สิทธิชุมชนเป็นสิทธิของบุคคลและชุมชนโดยชอบธรรมในการปกป้องคุ้มครอง อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากการดำเนินการใดของรัฐหรือรัฐอนุญาตให้ผู้อื่นดำเนินการ ถ้าเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน

หรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ดำเนินการ และหากการดำเนินการเกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน รัฐต้องเยียวยาให้กับประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบ โดยไม่ชักช้า จึงทำให้รัฐบริหารประเทศด้วยความระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนหรือชุมชน นอกจากนี้ประชาชนหรือชุมชนยังสามารถดำเนินการให้หน่วยงานรัฐเปิดเผยข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลก่อนการดำเนินการรวมทั้งฟ้องร้องหน่วยงานรัฐได้หากไม่ดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดไว้

๗. ส่งเสริมประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง

สิทธิชุมชนเน้นการมีส่วนร่วม คือ ต้องการให้คนหรือหน่วยงานภายนอกมาร่วมสนับสนุนถ่วงดุลตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมเป็นดัชนีชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้วก็มักจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในทุกระดับมีสิทธิส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกับภาครัฐ เช่น ควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการทำงานของรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลในนโยบายการบริหาร ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิชุมชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งเอกชน ในการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งติดตาม ตรวจสอบ การบริหารงานของรัฐที่อาจเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของชุมชน สิทธิชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญในการ ส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า และยังสร้างความรัก ความสามัคคี และความเข้มแข็งของชุมชนด้วย

ตัวอย่างการมีบทบาทของสิทธิชุมชนในประเทศไทย

ปัจจุบันสภาวะแวดล้อมของโลกถูกทำลาย ส่งผลให้เกิดความ แปรปรวนของสภาพอากาศ ภัยธรรมชาติมีความรุนแรงมากขึ้น และ ส่งผลกระทบต่อการยังชีพของประชาชน เมื่อประชาชนเริ่มเข้าใจถึง สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ การรวมตัวกันจึงเกิดขึ้น เพื่อหา ทางออกให้กับปัญหาที่พวกเขาประสบอยู่ ประกอบกับกระแสความตื่นตัว เรื่องสิทธิชุมชนส่งผลให้ชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทยมีความตระหนัก ในบทบาทและการมีส่วนร่วมในเรื่องของสิทธิชุมชนอย่างกว้างขวาง ดังปรากฏให้เห็นเป็นการเคลื่อนไหวของชุมชนต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมของ ชุมชน สมควรได้รับการส่งเสริมเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

กิจกรรมพิธีบวชต้นไม้กลุ่มอนุรักษ์และชาวบ้านอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

พระครูมานัสสนทีพิกัษย์ เจ้าคณะอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ประจำปี ๒๕๔๓ จากโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ปตท. เป็นบุคคลที่ได้คิดริเริ่มพิธีบวชต้นไม้ขึ้น ท่านพระครูมานัสฯ นำพระสงฆ์ในตำบลศรีถ้อย กลุ่มอนุรักษ์และชาวบ้าน เข้าไปในป่าเพื่อสำรวจต้นไม้ใหญ่หรือพญาไม้ที่มีอายุมากพอจะทำพิธีบวชสร้างศาลเพียงตาและเตรียมเครื่องสังเวद्य โดยหมอเวทมนต์คาถาเป็นผู้ทำพิธีเชิญเทวาอารักษ์ผีป่าผีเขา (ผีหັกกะโล้ง) ให้รับรู้และช่วยรักษา ถ้ามีผู้ใดมาตัดไม้ทำลายป่าขอให้มันอันเป็นไป ตลอดจนบอกกล่าวแก่แม่ธรณีเสร็จแล้วไหว้พระสมათานศีล พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และเป็นพระอุปัชฌาย์ห่มผ้าให้กับต้นไม้ สวดชัยมงคลคาถา ประพรมน้ำมนต์ตามต้นไม้เพื่อเป็นสิริมงคล เป็นอันเสร็จพิธีและ

จากวันนั้นถึงวันนี้ พิธีบวชต้นไม้ยังคงควบคู่การปลูกป่า และปลูก
อุดมการณ์ไปในจิตใจผู้คนและพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดพะเยาและ
หลายจังหวัดทั่วประเทศไทย

กิจกรรมการมีส่วนร่วมจัดพิธีบวชต้นไม้นี้ก็เพื่อต้องการยับยั้ง
การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและเพื่อเป็นกุศโลบายห้ามมิให้คนตัดไม้
ทำลายป่า ต้นไม้ต้นใดที่ผ่านการบวชแล้ว ชาวบ้านจะไม่ตัดเด็ดขาด
เจ้าคณะอำเภอแม่ใจจึงได้นำพิธีบวชต้นไม้มาดำเนินการ เพื่อป้องกันการ
ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะป่าบริเวณต้นน้ำลำธาร ซึ่งพิธีกรรม
ดังกล่าว ได้เผยแพร่ไปสู่สาธารณชน อย่งไรก็ตามชาวอำเภอแม่ใจ
ก็ตระหนักและมีความเชื่อว่า พญาต้นไม้ที่ผ่านการบวชแล้ว จะคุ้มครอง
รักษาต้นไม้ต่าง ๆ ในบริเวณนั้น ซึ่งจะมีผลทำให้น้ำไม่แห้ง ฝนตกต้อง
ตามฤดูกาล ถือเป็นกรยับยั้งการทำลายธรรมชาติและช่วยอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรักษาป่าไม้ที่เป็นต้นน้ำลำธารให้อุดมสมบูรณ์และ
ที่สำคัญคือ สร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชนในการดูแลรักษาสภาพธรรมชาติ
โดยภายหลังหลาย ๆ ชุมชนได้ถือเป็นแบบอย่างจัดพิธีบวชต้นไม้
อย่างกว้างขวาง

กิจกรรมการมีส่วนร่วมสร้างชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ชุมชนบ้านจำรุงเป็นชุมชนที่เคยได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ และเป็นชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการประยุกต์ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนตลอดมา บ้านจำรุงตั้งอยู่หมู่ที่ ๗ ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ภาควัฒนออกของประเทศไทย มีลักษณะภูมิประเทศเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ปากทางน้ำไหลออกสู่อ่าวและแอ่งน้ำ พื้นที่ชุมชนจึงเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปีแต่ข้อดีคือ มีดินอุดมด้วยแร่ธาตุเหมาะแก่การเพาะปลูก ด้วยสภาพความเป็นอยู่ในชุมชน เน้นการพึ่งพาตนเองจนเป็นที่ยอมรับและเป็นตัวอย่างที่ดี โดยเป็นการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต มีการก่อตั้งกลุ่มธนาคารขยะ

ผู้คนในชุมชนได้เห็นคุณค่าของเศษของที่เหลือใช้แม้แต่ขยะมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มธนาคารขยะและสิ่งแวดล้อมรับซื้อขยะทุกประเภท มีการคัดแยกขยะแต่ละประเภท สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทำให้เด็กเยาวชนได้รับรู้ถึงขยะสิ่งของเหลือใช้ ปลุกฝังค่านิยม ทักษะคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งยังมีการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนยึดถือและปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในครัวเรือน เช่น การเลี้ยงสัตว์เพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งนอกจากนำมาใช้ในการยังชีพของประชาชนในชุมชนแล้วส่วนที่เหลือยังส่งออกจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนอีกด้วย

จากกิจกรรมของชุมชนบ้านจำรุงจึงเป็นแบบอย่างในการนำหลักการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นตัวอย่างของความตื่นตัวในสิทธิชุมชนที่จะเข้ามาจัดการสิ่งแวดล้อมพื้นฐานเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และอีกสิ่งหนึ่งที่ชุมชนบ้านจำรุง เป็นต้นแบบของชุมชนอื่น ๆ นั่นคือ การมีกิจกรรม “เวทีชุมชน” เป็นเวทีย่อยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันระดมความคิดและกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนร่วมกัน การรับรู้ร่วมกันและทำความเข้าใจร่วมกันโดยสม่ำเสมอนี้ จึงเกิดเป็นพลังชุมชนขึ้นในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้ยั่งยืน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติป่าชุมชน ชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี

ชุมชนบ้านดอนหมู หมู่ที่ ๑๐ ตำบลขามเปี้ย อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่าสองร้อยปี ก่อตั้งเป็นชุมชนเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๔ เป็นชุมชนชนบทขนาดกลาง ด้วยสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นปัจจัยให้เกิดการตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ต่อมา เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีความต้องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากคนภายในและภายนอกชุมชน และในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้มีการประกาศพื้นที่ป่าสงวนป่าดงนาฮีและป่าชี้แลน ทำให้ชุมชนบ้านดอนหมูอยู่ในเขตพื้นที่

ป่าสงวนนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากร และขยายพื้นที่ทำกินในพื้นที่ป่าไม้

เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและชุมชนประสบปัญหาความแห้งแล้ง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ผู้นำชุมชนได้มีแนวคิดของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ โดยได้เสียสละพื้นที่ทำกินของตนคืนเป็นพื้นที่ป่าให้กับชุมชน ทำให้มีสมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันคืนพื้นที่ป่าส่วนหนึ่งให้กับชุมชน

สภาพของป่าชุมชนของบ้านดอนหมูในปัจจุบัน เป็นป่าเต็งรัง นับเป็นป่า
 รุ่นที่ ๒ ที่ฟื้นตัว ชุมชนบ้านดอนหมูมีกระบวนการในการจัดการป่าจนได้
 รับการยอมรับทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยได้ใช้
 สิทธิชุมชนในการปกป้องสิทธิการใช้ทรัพยากรของตน จากการรุกราน
 ของบุคคลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นกรณีของนายทุนหรือจากโครงการของรัฐ
 ชุมชนมีขบวนการเคลื่อนไหวและเรียกร้องสิทธิของตนต่อต้านโครงการ
 ที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรของชุมชน รวมทั้งร่วมกันกำหนดกติกา
 กำหนดเขต และตั้งคณะกรรมการ เพื่อดูแลรักษาป่า มีกระบวนการ
 ต่อรองเพื่อให้รัฐยอมรับสิทธิของชุมชนในการจัดการป่า โดยการผสมผสาน
 องค์ความรู้ของการจัดการตามหลักวิชาการวนศาสตร์กับภูมิปัญญา
 ท้องถิ่น ประสานเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ชุมชนมี
 กระบวนการคัดกรองโครงการที่เข้ามา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม
 ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน รวมตัวกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชนภายใน
 จังหวัดและเชื่อมโยงในระดับประเทศ เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยน
 เรียนรู้ร่วมกัน การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและ
 เอกชน มีการบูรณาการเรื่องของการจัดการป่าชุมชนเข้ากับเรื่องของ
 เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก
 ในชุมชน บนพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ใช้กระบวนการ
 มีส่วนร่วม ชุมชนมีการนำความเชื่อ ระบบวัฒนธรรมชุมชน และทุนทาง
 สังคมเข้ามา เพื่อใช้ในการกำหนดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน
 ตลอดจนความสัมพันธ์กับระบบธรรมชาติ จารีตประเพณีของการใช้
 ทรัพยากรส่วนรวม นอกเหนือจากการนำกฎหมาย กฎระเบียบมาใช้

ชุมชนประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแนวทางการพัฒนาแบบองค์รวม เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนอื่น ๆ ชุมชนบ้านดอนหมู เป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับจังหวัด ได้รับการคัดเลือกจากธนาคารเพื่อการเกษตร

และสหกรณ์การเกษตร ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และฝึกอบรมเกษตรกรด้านการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านดอนหมู มีการจัดฐานการเรียนรู้ด้านการจัดการป่าชุมชน เป็นหนึ่งในเนื้อหาในการถ่ายทอดขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

การจัดการป่าชุมชนบ้านโนนตูมถาวร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

บ้านโนนตูมถาวรตั้งอยู่ที่หมู่ ๑๒ ตำบลบักตอง อยู่ห่างจากตัวอำเภอขุนหาญประมาณ ๒๐ กิโลเมตร ด้วยจังหวัดศรีสะเกษอดีตคือ “เมืองขุขันธ์” มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในบริเวณแหล่งอารยธรรมโบราณยุคสมัยขอม จึงมีชุมชนชาติพันธุ์เผ่าต่าง ๆ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมร ส่วย เยอ และลาว อยู่อาศัยรวมตัวกัน ชุมชนให้ความสำคัญกับการทำนา ปลูกข้าวหอมมะลิ ทำการเกษตรแบบดั้งเดิมตามวิถีชีวิตที่เคยเป็นมาแต่บรรพบุรุษ และมีการทำไร่มันสำปะหลัง ทำสวนยางพารา ชุมชนมีการพึ่งพาป่าเป็นอย่างมาก เพราะป่ามีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน ในด้านของวิถีชีวิตของชาวบ้านโนนตูมถาวรนั้นมีความผูกพันกับป่า มีการใช้ประโยชน์จากป่าตามสิทธิทำกิน และด้วยพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชา ประเพณี พิธีกรรมของชุมชนที่มีต่อป่า ก็มีลักษณะเฉพาะมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ การดูแลและใช้ประโยชน์จากป่าโดยใช้ภูมิปัญญาองค์ความรู้ที่สืบทอดต่อกันมา โดยผ่านพิธีกรรมความเชื่อเรื่อง การบวชป่าหรือการบวชต้นไม้ โดยเริ่มต้นจากคนในชุมชนได้ทำการสำรวจต้นไม้ที่เป็นไม้มีค่า หรือเป็นไม้ที่มีขนาดใหญ่ และเห็นควรต้องอนุรักษ์ไว้เพื่อป้องกันผู้ที่จะเข้ามาลักลอบตัดไม้ ซึ่งเป็นกุศโลบายที่ห้ามการตัดไม้ เพื่อคงสภาพป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติโดยรวมเอาไว้ ซึ่งพิธีกรรมนี้เป็นความร่วมมือระหว่างวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนและคนในชุมชนในการจัดเตรียมเครื่องเช่นสังเวद्यต่าง ๆ มีการ

ทำพิธีแบบชุมชนอีสานใต้ที่จะมีการตั้งศาลและอัญเชิญเทวดาอารักษ์ให้เข้ามาสถิตในป่า พระสงฆ์เจิมประพรมน้ำมนต์ และผูกผ้าเหลืองรอบต้นไม้และหากมีผู้ใดมาตัดโค่นไม้ที่ผ่านพิธีกรรมบวชป่านั้น ก็มีการสาปแช่งให้มีผลถึงชีวิตแก่ผู้ทำลาย พิธีกรรมบวชป่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนที่ต้องการสร้างสำนึกของการดูแลรักษาป่าและความชอบธรรมของคนในชุมชนในการปกป้องรักษาป่า โดยนำเอาพื้นฐานทางวัฒนธรรม ที่ยังคงยึดมั่นในเรื่องของบุญบาปและลักษณะทางอุดมคติของคนในชุมชนมาดำเนินการเพื่อปกป้องรักษาป่า รวมทั้งจัดทำธรรมนูญร่วมกัน โดยกำหนดให้การใช้ประโยชน์จากป่าจะไม่ทำลายระบบนิเวศของพืชและระบบห่วงโซ่อาหารของสัตว์

บทสรุป

“สิทธิชุมชน” ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคุ้มครอง ส่งเสริม การฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิทธิชุมชนมิใช่เป็นสิทธิที่ชุมชน ใช้ปกป้องรักษาทรัพยากรหรือวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นสิทธิที่ชุมชน จะสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ บำรุงรักษา ทรัพยากร ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอื่น ๆ รวมทั้งยังเกื้อหนุนให้ ประชาชนหรือชุมชนได้มีสิทธิ มีเสียง มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคต ของชุมชน มีอิสระในการจัดการทรัพยากรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และความต้องการของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ การให้สิทธิ และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม นอกจากจะทำให้ชุมชนเข้าใจปัญหาและ ร่วมกันแก้ไขแล้วยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาด้านสิทธิชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ปัจจุบันมีการตรากฎหมายมารองรับสิทธิชุมชนที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อให้สิทธิชุมชนเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีการตราพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๒ เหตุผลในการตรากฎหมายฉบับนี้ เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนในรูปแบบของป่าชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการป่าชุมชนและได้ประโยชน์จากป่าชุมชนอันจะส่งผลให้ชุมชนดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามสิทธิชุมชนยังมีเรื่องอื่น ๆ ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้มีสิทธิกระทำได้นอกจากการจัดการเรื่องป่าชุมชน ซึ่งสิทธิต่าง ๆ เหล่านั้นยังต้องการความชัดเจนเพื่อให้การใช้สิทธิชุมชนปฏิบัติได้จริงและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

บรรณานุกรม

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (๒๕๖๒). *ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นของประชาชน. (๒๕๖๑). *สรุปสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โครงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนูญแก่สื่อมวลชน*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (๒๕๖๐). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

_____. (๒๕๕๕). *สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

เว็บไซต์

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-มิ.ย. ๒๕๕๘). *บทความ สิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาป่าชุมชน*

ในจังหวัดอุบลราชธานี. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓
จาก http://gjjournal.ksu.ac.th/file/20150820_3390014232.pdf

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study) หัวข้อ : หลักสิทธิมนุษยชน เรื่อง : รัฐได้ประโยชน์อะไรของหลักสิทธิมนุษยชนจากการส่งเสริมสิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓
จาก http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=8848

จัดทำโดย กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
<http://www.parliament.go.th>